

LUE LAPSELLE

– anna paras lahja tulevaisuutta varten

Äitiyspakkausten ensikirjat Lastenkirjainstituutin kokoelmista
Annantalolla Helsingissä 1.–30.4.2017

Lue lapselle – anna paras lahja tulevaisuutta varten

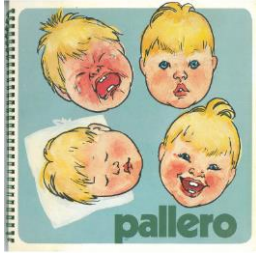
Suomessa on jaettu tuleville lapsiperheille ilmaista äitiyspakkausta vuodesta 1938 alkaen. Aluksi pakkausta jaettiin vain köyhimmille, mutta vuodesta 1949 se oli saatavilla kaikille vauvaa odottaville vanhemmille. Vuosikymmenten aikana pakkauksen sisältö on muuttunut hyvin paljon.

Lastenkirjainstituutin kokoamien tietojen mukaan äitiyspakkaukseen on sisältynyt vauvan ensikirja tai muutamana vuonna lastenlaulukirja vuodesta 1985 lähtien. Jo tätä ennen, vuodesta 1979 alkaen, neuvoloissa jaettiin kaikille vauvaa odottaville perheille Lääkintöhallituksen kustantamaa *Pallero*-kirjaa (ruotsiksi *Knubbis*). *Pallero*-kirjoja jaettiin vielä 1980-luvun alkupuolellakin niin kauan kuin niitä riitti.

Uusi äitiyspakkaus otetaan käyttöön vuosittain keväällä, kun edelliset pakkaukset on jaettu loppuun. Sama pakkaus on siis jaossa seuraavan vuoden alkupuolelle asti. Tässä näyttelyssä äitiyspakkauksen vuosiluvulla tarkoitetaan sitä vuotta, jona kyseinen äitiyspakkaus julkistettiin. Ensikirjat ovat näyttelyluettelossa äitiyspakkauksen käyttöönottovuoden mukaisessa aikajärjestyksessä.

Lastenkirjainstituutin ensikirjakokoelma koottiin osaksi Lukukeskuksen ja Lastenkirjainstituutin yhteistä näyttelyä, joka oli esillä Eduskunnan kirjastossa 5.–27.11.2015. Näyttelyn kokosi Kaisa Leisma.

Annantalossa Lue lapselle -näyttely on esillä huhtikuussa 2017.

HELAKISA, Kaarina

Pallero : Kuvia ja loruja kaikkein pienimmille ja heidän vanhemmilleen /

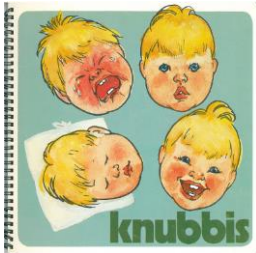
Knubbis : Bilder och ramsor för de allra minsta och deras föräldrar

Kuvitus: Maija Karma

Ruotsinkielinen käännös: Christina Andersson

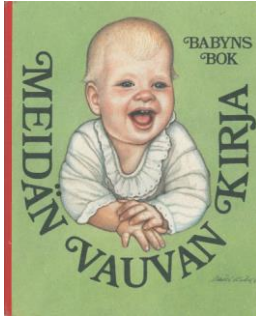
Lääkintöhallitus 1979, 2. p. 1981

Jaettiin neuvoloissa vuodesta 1979 alkaen

Kirjan sivuilla on kuvia pienen lapsen jokapäiväiseen elämään liittyvistä tilanteista, kuten imetys, leikkiminen, ruokailu, pukeminen sekä talvi- ja kesäleikit. Aikuisille suunnatuissa teksteissä opastetaan vanhempia yhteisiin lukuhetkiin ja niissä korostetaan lapselle puhumisen tärkeyttä. Jokaisella sivulla on lyhyt kuvaan liittyvä loru, esimerkiksi "Äiti hoitaa pientä lasta. Lapsihan on vauva vasta." Lisäksi kirjan lopussa on vanhoja ja uudempia lastenloruja. Kirjasta tehtiin sekä suomen- että ruotsinkielinen versio.

Kirja ei sisällynyt äitiyspakkauksiin, vaan sitä jaettiin neuvoloissa kaikille tuleville vanhemmille vuodesta 1979 alkaen, niin kauan kuin kirjoja riitti. Vuonna 1981 kirjasta otettiin toinen painos. Monet yksittäiset ihmiset muistelevat saaneensa kirjan vielä 1980-luvun puolivälissäkin.

TASKINEN, Sirpa

Meidän vauvan kirja / Babys bok

Kuvitus: Matti Kota

Ruotsinkielinen käännös: Sirkka Suokas

Sosiaalihalitus 1985

Äitiyspakkauksessa vuosina 1985–1990

Kuvissa on vauvalle tuttuja esineitä ja tilanteita sekä perheenjäseniä. Teksteinä on lyhyitä loruja, esim. "Silmä silmä nenä suu, se on vauva, kukas muu" tai kuvaan liittyviä kysymyksiä ja vastauksia, esimerkiksi "Missä vauva on? - Tässä on vauva". Tekstit ovat sekä suomeksi että ruotsiksi.

"Meidän vauvan kirja" oli ensimmäinen äitiyspakkauksen mukana ollut ensikirja. Se oli osa äitiyspakkausta ainakin vuosina 1985–1990, joidenkin lähteiden mukaan pehmeäkantisena myös vuosina 1982–1984. Ensikirjaa ei kuitenkaan mainita äitiyspakkauksen tarvikeluettelossa ennen vuotta 1985.

LAULA, mun vauvani! / Nu ska barnet sjunga!

Suunnittelu ja toteutus: Juhani Järvelä, Marja

Hongisto-Åberg ja Elina Viitala-Pulkkinen

Kuvitus: Kristiina Louhi

Nuottikuvat: Timo Leskelä

Lasten keskus 1991

Äitiyspakkauksessa vuosina 1991–1993

Kirja sisältää perinteisiä lauluja ja laululeikkejä nuotteineen, kuten "Jänis istui maassa" ja "Piiri pieni pyörii". Osa lauluista ja leikkiohjeista on myös ruotsiksi.

MINUN maailmani : katselukirja, jossa on 40 erilaista kuvaa /

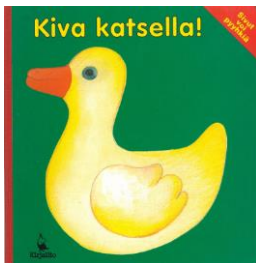
Runt omkring mig : en pekbok med 40 olika bilder

Alkuteos 1977

Kirjalito 1994

Äitiyspakkauksessa vuosina 1994 ja 1995

Tekstitön katselukirja, jossa on pieniä, värikkäitä kuvia viidestä eri aihepiiristä: lelut, maaseutu, matka, koti sekä marjat ja hedelmät.

MANGOLD, Paul

Kiva katsella!

Kuvitus: Mangold, Paul

Alkuteos: Zeig mal die Ente! (1993)

Kirjalito 1993

Äitiyspakkauksessa vuosina 1996, 1999 ja 2003

"Kiva katsella!" on tekstitön katselukirja. Kullakin sivulla on iso, selkeä kuva jostakin lelusta tai muusta esineestä.

KUMMER, Susanne

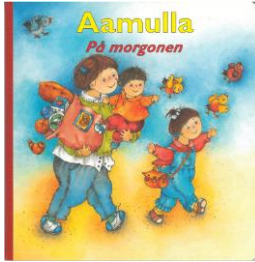
Värikäs maailma.

Alkuteos: Babys bunte Welt (1994)

Kirjalito 1995

Äitiyspakkauksessa vuonna 1997

"Värikäs maailma" -katselukirjassa on kullakin sivulla iso, selkeä kuva jostakin lelusta sekä lelun nimi suomeksi. Kirjan yleisilme on värikäs.

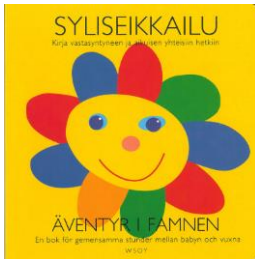

AAMULLA / På morgonen

Kirjalito 1997

Äitiyspakkauksessa vuonna 1998

Kirjassa pieni tyttö kertoo mukavasta aamusta. Herättyään ja puettuaan hän syö aamiaista, harjaa hampaat äidin kanssa ja vilkuttaa töihin lähtevälle isälle. Äiti ja pikkuveli saattavat tytön päiväkotiin, ja matkan varrella he ostavat vihanneksia ja hedelmiä torilta. Kirjan tekstit ovat sekä suomeksi että ruotsiksi.

PENNA, Osmo

Syliseikkailu : kirja vastasyntyneen ja aikuisen yhteisiin hetkiin / Äventyr i famnen : en bok för gemensamma stunder mellan barnen och vuxna

Asiantuntijat: Raisa Cacciatore, Lea Hyvärinen ja Mirjam Kalland

Kuvitus: Osmo Penna

WSOY 2000, 2. p. 2001

Äitiyspakkauksessa vuosina 2000 ja 2001

Värikäs katselukirja, jossa on selkeitä kuvia ja ideoita vanhemman ja vauvan väliseen vuorovaikutukseen. Tekstit ovat suomeksi ja ruotsiksi. Syliseikkailu-kirja on syntynyt Väestöliiton toteuttaman Perheverkko-projektin kokemuksista.

KATSO, minä osaan jo! / Titta, jag kan!

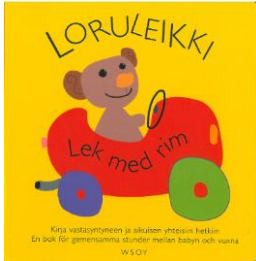
Alkuteos: Regarde, j'apprends déjà des mots (1999)

Kirjalito 2002

Äitiyspakkauksessa vuonna 2002

Kunkin aukeaman vasemmalla puolella on värikäs piirroskuva pienestä lapsesta puuhailemassa ja lyhyt teksti sekä suomeksi että ruotsiksi. Oikealla puolella on

neljä valokuvaa aiheeseen liittyvistä esineistä. Kirjan aiheita ovat pukeutuminen, leikkiminen ja nukkuminen.

PENNA, Osmo

Loruleikki : kirja vastasyntyneen ja aikuisen yhteisiin hetkiin /

Lek med rim : en bok för gemensamma stunder mellan baby och vuxna

Asiantuntijat: Raisa Cacciatore, Lea Hyvärinen ja Mirjam Kalland

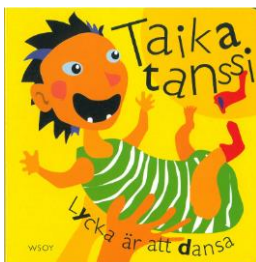
Kuvitus: Osmo Penna

WSOY 2002

3. p. 2007, jossa saamenkielinen käännös: Inger-Mari Aikio-Arianaick

Äitiyspakkauksessa vuosina 2004, 2007 ja 2010

Värikäs katselukirja, jossa on loruja suomeksi ja ruotsiksi. Vuoden 2007 äitiyspakkauksessa olevaan kuvakirjaan oli ensimmäistä kertaa liitetty myös saamenkielinen teksti.

PENNA, Osmo

Taikatanssi / Lycka är att dansa

Asiantuntijat: Raisa Cacciatore, Lea Hyvärinen ja Hanna Brotherus

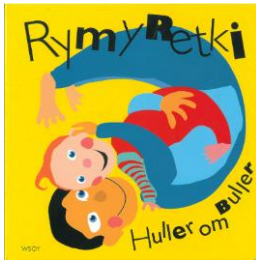
Kuvitus: Osmo Penna

Ruotsinkielinen käännös: Susanne Ingman-Friberg

WSOY 2004

Äitiyspakkauksessa vuonna 2005

Värikäs katselukirja vauvan ja vanhemman yhteisiin hetkiin. Kirjassa on selkeiden kuvien lisäksi liikunnallisia ohjeita vauvan kanssa puuhailuun suomeksi ja ruotsiksi.

PENNA, Osmo

Rymyretki / Huller om buller

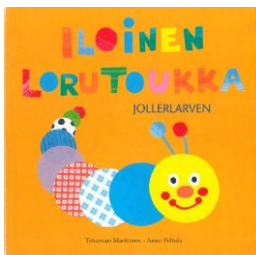
Asiantuntijat: Raisa Cacciatore, Jukka Mäkelä ja Lea Hyvärinen

Kuvitus: Osmo Penna

Ruotsinkielinen käännös: Susanne Ingman-Friberg
WSOY 2005

Äitiyspakkauksessa vuonna 2006

Värikäs katselukirja vauvan ja vanhempien yhteisiä tuokioita varten. Kirjassa on kuvien lisäksi ohjeita vauvan kanssa puuhailuun suomeksi ja ruotsiksi.

MARTTINEN, Tittamari

Iloinen lorutoukka / Jollerlarven

Kuvitus: Anne Peltola

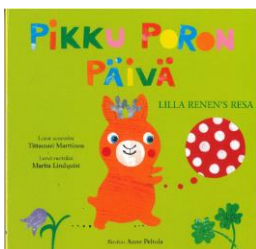
Ruotsinkielinen käännös: Marita Lindquist

Saamenkielinen käännös: Lásse Luoppal

Pieni Karhu 2008

Äitiyspakkauksessa vuosina 2008, 2009, 2012 ja 2013

Värikäs katselukirja, jossa on loruja suomeksi ja ruotsiksi. Kirjan liitteenä on lehtinen, johon runot on käännetty saameksi.

MARTTINEN, Tittamari

Pikku poron päivä / Lilla renen's resa

Kuvitus: Anne Peltola

Lorut ruotsiksi: Marita Lindquist

Pieni Karhu 2009

Äitiyspakkauksessa vuonna 2011

Värikäs katselu- ja lorukirja, jossa jokaisella aukeamalla on runo suomeksi ja ruotsiksi.

PULLI, Elina

Loruttele sylitellen / Famnramsor

Kuvitus: Terese Bast

Ruotsinkielinen käännös: Stella Parland

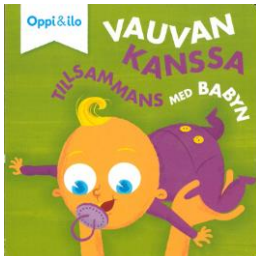
Saamenkielinen käännös: Lásse Luoppal

Sanoma Pro 2013 (Uud. laitos)

Äitiyspakkauksessa vuonna 2014

Vauvan värikäs ensikirja sisältää kymmenen runoa suomeksi ja ruotsiksi sekä niihin leikkiohjeet. Mukana on myös irrallinen liite, jossa lorut ja ohjeet ovat saameksi.

Kirjasta on ilmestynyt aiempi, pelkästään suomenkielinen laitos vuonna 2011. Siinä on muutama runo enemmän kuin äitiyspakkauksen kaksikielisessä kirjassa.

PULLI, Elina

Vauvan kanssa / Tillsammans med babyn

Kuvitus: Mikko Hiltunen

Ruotsinkielinen käännös: Stella Parland

Sanoma Pro 2014

Äitiyspakkauksessa vuonna 2015

Vauvan värikäs ensikirja sisältää yhdeksän lastenlorua suomeksi ja ruotsiksi sekä niihin leikkiohjeet. Joka aukeamalla on piirroskuva vauvasta, joka touhuilee vanhemman kanssa lorun leikkiohjeiden mukaan.

Äitiyspakkausten ensikirjat vuosittain:

1979-	Pallero / Knubbis (jaettiin neuvoloiden kautta)
1985	Meidän vauvan kirja / Babyns bok
1986	Meidän vauvan kirja / Babyns bok
1987	Meidän vauvan kirja / Babyns bok
1988	Meidän vauvan kirja / Babyns bok
1989	Meidän vauvan kirja / Babyns bok
1990	Meidän vauvan kirja / Babyns bok
1991	Laula, mun vauvani! / Nu ska barnet sjunga!
1992	Laula, mun vauvani! / Nu ska barnet sjunga!
1993	Laula, mun vauvani! / Nu ska barnet sjunga!
1994	Minun maailmani / Runt omkring mig
1995	Minun maailmani / Runt omkring mig
1996	Kiva katsella!
1997	Värikäs maailma
1998	Aamulla / På morgonen
1999	Kiva katsella!
2000	Syliseikkailu / Äventyr i famnen
2001	Syliseikkailu / Äventyr i famnen
2002	Katso, minä osaan jo! / Titta, jag kan!
2003	Kiva katsella!
2004	Loruleikki / Lek med rim
2005	Taikatanssi / Lycka är att dansa
2006	Rymyretki / Huller om buller
2007	Loruleikki / Lek med rim
2008	Iloinen lorutoukka / Jollerlarven
2009	Iloinen lorutoukka / Jollerlarven
2010	Loruleikki / Lek med rim
2011	Pikku poron päivä / Lilla renen's resa
2012	Iloinen lorutoukka / Jollerlarven
2013	Iloinen lorutoukka / Jollerlarven
2014	Loruttele sylitellen / Famnramsor
2015	Vauvan kanssa / Tillsammans med babyn
2016	Kukkuluuruu / Kuckeliku [ei mukana näyttelyssä]

Lähteet:

Suvilehto, Pirjo: *Vauvan tuhat taitoa : suomalaisen ensikirjan vuosikymmeniä*. Onnimanni 1/2015, 10–18.

Syrjälä, Katri: *Lattiatasossa : elämyksiä vauvoille ja vanhemmille*. Vauvakirjojen näyttely Lastenkulttuurikeskus Rullassa 14.8.–13.9.2007.

<http://www.lastenkirjainstituutti.fi/wp-content/uploads/2010/04/vauva071.pdf>

Virtanen, Vuokko: *Äitiysavustuspakkauksen ensikirjat : perheen ja sukupuolen teatteria kuvissa ja teksteissä*. Helsingin yliopisto. Pro gradu -tutkielma, 2006.

Virtanen, Vuokko: *Pallerosta Rymyretkeen : äitiyspakkausten kirjat muokkaavat käsityksiä lastenkirjallisuudesta*. Onnimanni 2/2006, 31–33.

Äitiyspakkaukseen ensikirjakin. Kaksplus 2/1985, 31.

Äitiyspakkausten historiaa KELAn nettisivuilla:

http://www.kela.fi/aitiysavustus-ja-aitiyspakkaus_aitiysavustuksen-historia

http://www.kela.fi/aitiyspakkaus_edelliset-aitiyspakkaukset

Äitiyspakkausten kuvia arjenhistoria.fi-sivustolla:

<http://arjenhistoria.fi/?q=%C3%A4itiyspakk&limit=0>